

Pintér Jenő : Magyar Irodalom története. Tudományos rendszerezés. Hatodik kötet : *A magyar irodalom a XIX. század második harmadában.* Budapest, 1933. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadása. 952 l.

Pintér Jenő nagyszabású műve, az eddig legteljesebb magyar irodalomtörténet, immár befejezéséhez közeledik, még pedig kápráztató iramban. Az első kötet alig négy évvel ezelőtt jelent meg s a most kiadott után még csak egy van hátra. Hat kolosszális könyv négy kurta év folyamán — ez föltétlenül tiszteletre méltó teljesítmény. A sietés nem válik a mű kárára, sőt mindinkább azt árulta el, hogy Pintér Jenő egyre világosabban látta munkája rendeltetését s a *rem tene, verba sequentur* igazsága beteljesedett nála is.

A Napkelet több ízben megemlékezett e hatalmas munkáról s a kritikus már kevés újat mondhat, annál szívesebben ismétli az eddig elhangzott dicséreteket. Pintér Jenő könyvének legnagyobb érdeme, hogy emberileg minden elérhető, felkutatható anyagot feldolgozott. Ez a teljesség aztán egy másik értéknek lett melegágyává : a legrégebbi anyag is elvesztette száraz, unalmas jellegét. Amellett, hogy a rengeteg anyag nélkülözhetetlen forrása a szaktudósoknak, egyúttal élvezhető olvasmányává lett az irodalomért rajongó műkedvelők sokaságának is. E műben a magyar szellemiség sokféle tényezőin kívül bele van dolgozva az egész magyar történelem. Amit a szakkutatás a magyar szellemiség tág mezején eddig betakarított, az a maga fontosságának arányában mind teret kapott Pintér művében s a sokféle tényező a maga sokszínűségével egymásra hatva, egymásba fonódva olyan fejezeteket tár fel, mint valami izgalmas regény. Nem csodálkoznánk, ha e mű minden művelt, sőt egészen kisműveltségű

magyar ember könyvei közt megvolna. Mentől szegényebb valaki, annál inkább ügyel rá, hogy hiányos könyvtárában legyen legalább néhány olyan könyv, mely könyvsorozatokat pótol. Mennyi mindent pótol Pintér Jenő műve? Bele van préselve minden, ami a laikust érdekli s a tudóst további kutatásaiban útbaigazítja. E mindenfelé hatni tudásnak varázsa Pintér Jenő közlési stílusában van. Nem adja ki magát csalhatatlan esztetikájú tudósnak, nem húzza a maga kaptafájára az anyagot s művében semmiféle rendszer nincsen, az igazságos, leplezetlen anyagrendezésen kívül. Nem az a célja, hogy a maga egyéni nézetét minden műről és korról elmondja. Úgy érzi, hogy neki elsősorban a sokféle eredményt kell összefoglalnia. Szerényen háttérbe szorítja önmagát, de elének hozza századok magyar irodalmának drámai életét.

A legkiválóbb teóriát is megfakíthatja az idő : Pintér könyvének anyaga szinte egészen friss marad késő évtizedek multán is. E mű spiritus rectora az, hogy minden kornak megadja a maga igazát, még pedig elfogulatlanul. Hogy a magyar századok irodalmi harca sohasem volt kevés zajú és mérgességű, kőrunk szellemi meghasonlottsága mutatja legjobban. E küzdelmek élénk fejezetekben játszódnak le újra Pintér Jenő művében s ha a probléma talán ma is megoldatlan volna, a harcok felek szembesítése — akár valami törvényszéki tárgyaláson — megnyugtatta az olvasót, bármilyen világnézeten legyen is az, az igazmondás, a jószándék egyenessége, megvesztegethetetlensége, felől. E tárgyilagos hang azt a hitet is felébreszti bennünk, hogy Pintér Jenő el fogja találni a legfrissebb mai kor jellemzésének legalkalmasabb hangját is.

A hatodik kötet Kossuth Lajos

politikai pályájával kezdődik s a regény és dráma területén Jósika Miklós, Szigligeti Ede munkásságával zárul. Egy század második harmadának anyaga csaknem ezer oldalon. Igaz, vannak fejezetei, melyek magukban egy kis könyvnek beillenének. Petőfi életéről és munkásságáról, a róla szóló irodalomról száznál több lapon számol be Pintér Jenő. Eötvös Józsefnek szinte két, Arany Jánosnak hét, Kemény Zsigmondnak két, Madách Imrének két ív jut. Igaz, e kor Magyarország irodalmának fénykora. A magyar szellem világhírét három nagyság hirdeti külföldön s ezek közül kettő (Petőfi és Madách) e harminc év határai közé tartozik. Pintér Jenő palettáján dúsan bontakoznak ki a színek s a legkisebb vonás is ott van e pompában, minden számottevő életrajzi adalék.

Vajthó László.

Makkai Sándor: Hare a szobor ellen. Az Erdélyi Szépművészeti Céh kiadása.

Három könyv és egy cikk adott alkalmat arra Makkai Sándornak, hogy új kötetében összefoglalt tanulmányait megírja. A mások írása Makkai Sándor számára ez alkalommal sem olyan munka, amely a «kritikus bonckése» alá kerül. Makkai mintegy újraírja azt, amit a könyvek írói elfelejtettek megírni, vagy rosszul írtak meg. Nem annyira a munkáról, az eredményről beszél és nem a könyvekkel vitatkozik, hanem azokkal a felfogásokkal, amelyek az eléjekerülő írásoknak életet adtak. Számára csak az írásnak az eszmei, a felfogásbeli magja, végső leszűrődése a fontos, nem az, ami maga az írás, hanem az, ami az írásból a szellemi élet számára hatóerő. Az írástudó munkájának két részlete van: az egyik részlet befejeződik a könyv megjelenésével, a másik rész-

let ekkor kezdődik el. Makkai számára ez a második fázis a fontos, mindig és elsősorban az írás felfogásbeli rugóiról beszél, arról a végső okról, amely a közönség számára a könyvben leszűrődik, amely a közönség számára hat. Ő az a kritikus, ha ugyan egyáltalában lehet rá ezt az elnevezést alkalmazni, aki gyakran többször mond arról, amit a könyv akar mondani, mint amennyit maga a könyv mond a témájáról. Az írás számára egy gondolatkört tesz aktuálissá, melynek kapcsán elmondhatja a maga nézeteit. Ezek a nézetek pedig értékükben mindig túlmelegednek az aktualitáson.

*

A szobrot, amely ellen Makkai harcot hirdet, Kossuth, az iskolai tankönyvek és bizonyos mértékig Arany János állították. Kossuth azzal, hogy Széchenyit a «legnagyobb magyar»-nak nevezte el, a tankönyvek azzal, hogy Széchenyiből csaknem kizárólag annyit vesznek észre, hogy ő először gazdasági és azután politikai függetlenítést akart. Széchenyi halálakor Széchenyi szobra már annyira megmerevedett, hogy Arany János ódájában, mint «egékbenyúló hármasszög»-ről beszél azokról a könyvekről, melyeknek sohasem szabadna a magyarság számára piramissá dermedniök. Abban a harcban, mely az utóbbi időben az élő Széchenyiért folyt, a szobor-Széchenyi ellen Makkai Sándor ezzel a kötetével állt be: «A dicsőített, de élettelen szobor a magyar nemzet sírköve lenne». Azok közül, akik harcba szálltak a szobor ellen, Makkai Szekfű Gyulára, Hegedűs Lórántra és a fiatalok közül László Dezsőre hivatkozik. Tanulmánya kitűnő összefoglalása a háború előtti hazafiak görögtűzes, de lényegében üres hőstiszteletének és annak az újabb értékelési folyamatnak, mely a